

עוד כתב הרמב"ם (עפ"י הירושלמי) שבכמויות קטנות מותר לבשל שאין בזה חשש כיון שאינם שוהים הרבה.

[וכיוצא בזה כתב בכסף משנה (פסוה"מ וי) בדעת הרמב"ם, שאין איסור להגביל אכילת קדשים אלא בקרבן כולו, אבל במקצתו – אין חשש להביאו לבית הפסול. ויש להקשות על כך מהסוגיא בביצה יט: שאף אם ההגבלה בזמן קיימת רק בעשר חלות החמץ ולא בכלן אסור. ושם יש לומר ששם שונה שמצמצם מאד זמן אכילתם, לשעות ספורות בלבד, הלכך חוששים אף במקצת קרבן. ע"ע ביוסף דעת שם ובבכורות ס:].

(ע"ב) 'תקוני גברא שאני' – שמתירו לאכול בקדשים (מפרשים).

'דמקמיץ' – יש מי שכתב שקמיצת שמן אינה אפשרית בכף יד כשאר קמיצות אלא נוטל בכלי כשיעור קומץ (ע' תוי"ט מנחות יב,ה ותפארת ישראל). ואולם מדברי רש"י (כת"י) במנחות (עד: הוכיחו שהקמיצה נעשית ביד. 'לא קשיא איך אפשר, דהא השמן-זית הטוב קרוש הוא כמו שומן, ויכול לקמוץ בטוב כמו שארי דברים. ואפשר לפי שהרב תוי"ט רחוק היה ממקום שגדל שמן זית, לא ראה שמן זית הנקשר (יד דוד מנחות שם. ובפירוש רבנו גרשום שם כתב שיקפה השמן כשקומצו. וע"ע במש"כ ביוסף דעת שם).

דף עז

'דפריק ליה היכא, אי גוואי – קא מעייל חולין לעזרה...' – מבואר מכאן לכאורה שעל אף שהמיעוט בכל מקום בטל ברוב, אין הוא משיג מעלת הרוב (ע' במצוין לעיל עב – במו"מ האחרונים בשאלה זו), כי אם לא נאמר כן הלא אינו חולין כלל, כי אותו מעט בטל בכל השמן והרי הוא קודש, וגם אין מועיל לו פדיון (ע' משא ומתן נרחב בכל זה ובמסעף, בשו"ת אחיעזר ח"ב יב. ושם העיר עוד על פדיון בדבר המעורב. וע"ע הר צבי).

ומבואר שאפילו בתערובת לח בלח הדין כן. ועתוס' להלן עט סע"ב גבי מים שנתערבו במי חטאת דמדאורייתא בטלים ברוב וכשרים, ומשמע מסתימת דבריהם שאפילו למ"ד יש בילה כשנוטל כדי הזאה כשר הגם שודאי יש בהזאתו מהמים הרגילים, ואף אם הזאה צריכה שיעור (ע"ש בסוגיא בדף פ. שכן דעת חכמים, וכן ר"א אליבא דר"ל), הרי שבתערובת לח בלח עכ"פ, נהפכים המים להתקדש בקדושת מי חטאת. וע"ע.

'זנימא אשם זה יהא אשם תלוי... אמר ליה: תורה תורה, אימרי בדיכרי מיחלפי לך?!' – נראה שרוב הונא בר תחליפא סבר שאשם תלוי כשר אף בן שנה, וכפשט הגירסה שלפנינו ברמב"ם (פסולי המוקדשין ד,כב) 'אשם תלוי בא מן הקטנים או מן הגדולים' [וע"ש במרכבת המשנה שלכתחילה יביא גדול ובדיעבד קטן כשר. והכי נמי כדיעבד. ויתכן שרבינא חולק (והרמב"ם פסק כרב הונא) או גם לרבינא אין פסול בדיעבד אלא שאין זה תיקון לכתחילה להתנות באשם תלוי ולהביאו בן שנה].

'לריח ניהוח אי אתה מעלה אבל אתה מעלה לשם עצים' – אפשר שמדרבנן אסור הדבר, וכן יש לדייק מלשון הרמב"ם. וגם רבי אליעזר לא התיר אלא בשנתערבו, או לתקוני גברא כדלעיל. ולחכמים – אסור הדבר מן התורה. והלכה כמותם (ע' מנחות חינוך קיז, ט; רפט. ב. כן פסק הרמב"ם, כחכמים. והתוס' כתבו שבכמה מקומות נוקטת הסוגיא כרבי אליעזר).

(ע"ב) 'אלא טעמיה דר' אליעזר, מיעט רחמנא מום בם הוא דלא ירצו הא ע"י תערובת ירצו...'
 ורבנן, הכא מאיסי הכא לא מאיסי' – כל זה אמור לשיטת ר' יהודה הסובר שר' אליעזר נחלק בבעל מום, אבל תנא דמתניתין הלא אינו סובר דרשת 'מום בם' שהרי מודה ר' אליעזר שאין מעלין על המזבח כבסמוך, אלא עיקר טעמו של ר' אליעזר משום 'רואין אותם כאילו הן עצים'. ולכאורה הוא סובר כסברת חכמים אליבא דר' יהודה, 'הכא מאיסי התם לא מאיסי' (וכ"כ הרש"ש להלן עת. וע' גם בשטמ"ק כאן אות ה ובדף ע"ט: אות ב).
 אבל לר' יהודה על כרחק ר' אליעזר אינו סובר טעם ד'רואין' לעצמו, (כ"מ בתוס') – שאם כן אף רובע ונרבע יעלו לשם עצים, אלא ודאי גזרת הכתוב היא בבע"מ שיירצו כשהם בתערובת. ונראה שמזה למד ר' אליעזר בקל וחומר לאברי חטאת שמוותרים ע"י תערובת. ואפשר שמ"מ מדרבנן צריך לכיין לשם עצים. וצ"ע.

ואם תאמר, מדוע צריכים למעט מדאוריתא, הלא מדין תורה בטלו בעלי מומין ברוב [ואין לומר משום דעולין אין מבטלין זה את זה, שהרי בע"מ לאו עולין הם, וכמוש"כ התוס']. ונראה שהוצרך הכתוב להתיר תערובת חד בחד (עפ"י תוס' לעיל ע"ד. ד"ה רב; ריטב"א יומא סד).
 אם ננקוט ספקא דאוריתא לקולא מהתורה, אין צורך בלימוד מהכתוב להתיר בתערובת חד בחד אם קרב אחד מהם, אך אם שניהם לפנינו הרי איקבע איסורא וצריך לימוד להתיר. ומרש"י (ביומא סד) משמע שגם כשקרב אחד הוצרכנו להתיר מהכתוב – משמע ששיטתו כדעת הרשב"א והר"ן שספקא דאוריתא לחומרא מהתורה (עפ"י חדושי בית יוסף לקדושין, נדפס בסוף השו"ת לאבן העזר. וע"ע בשו"ת ר"י מסלוצק לו ד"ה וראיתי).
 עוד נראה לכאורה שבא הכתוב להתיר להקטיר התערובת כולה על המזבח, ואף בבת אחת, אעפ"י שודאי מקטיר בעלי מומין, דאף בע"מ מרצים כאשר הם בתערובת.

'אברין באברין בעלי מומין – ר' אליעזר אומר: אם קרב ראש אחד מהן יקרבו כל הראשין...' – כיון שמן התורה מתיר ר' אליעזר להקריבם כשהם בתערובת, כמו שלמדו לעיל ממום בם, אלא שחכמים אסרו הדבר – הלכך כל שניתן לתלות שכבר קרב האיסור, הקלו. וחכמים סוברים שלא הקלו כלל אפילו קרבו כולם חוץ מאחד (עפ"י תוס' לעיל ע"ז: ותוס' ותו"י יומא סד).
 ולכאורה מפשטות הסוגיא דלעיל משמע שחכמים אינם דורשים כלל ה"ת ע"י תערובת, ומן התורה הדבר אסור. וע"ע בראשונים יומא סד ובספר קרן אורה לעיל ע"ד.
 ולשיטת התוס' צ"ל שאע"פ שמן התורה הם קרבים, וא"כ לכאורה יש איסור מן התורה להליגם עד שייפסלו, משום 'לא תותירו' (עתוס' פסחים ע"א וב'זבח תודה') – העמידו חכמים דבריהם ועקרו דין תורה ב'שב ואל תעשה' (וע' מנחות ה. ותוס' להלן קג: וצ"ע). וכן צריך לומר לכל הפירושים אליבא דר' אליעזר כשלא קרב ראשו של אחד מהם, שאע"פ שמוותר מדאוריתא, חכמים אסרו.

דף ע"ב

שיטות וכללים

'א"ר חייא בר אבא אמר ר' יוחנן... אבל נפל דם לתוך מים – ראשון ראשון בטל... שאין דחוי במצוות' – ודוקא כשנפלו בקילוח דק (כגון מצרצור, או פי חבית – ע' ע"ז עג. מחלוקת אמוראים אליבא דר' יוחנן) אבל כשנפלו בשפע [כגון מתוך גיגית או מחבית שנשברה – אין אומרים 'ראשון ראשון בטל' (עפ"י תוס' ד"ה רואין; מנחות כב. ד"ה הדבר).

וכן נחלקו באופן שממעט ממנין האנשים האוכלים; כגון מעשר בהמה שנאכל כולו לכל אדם, שנתערב עם שלמים, שאם יקריבם כחומרי שלמים הריהו ממעט באפשרויות האכילה של חזה ושוך ומביא קדשים לבית הפסול (ע' בכורות ס-סא).

וכן נחלקו על מצורע מסופק; האם מביא אשמו ומתנה שאם אינו חייב יהא הקרבן קרב שלמים, אם לאו, וכדלהלן.

וכן אסרו חכמים (ר' מאיר. להלן ז:) לתת תבלי תרומה לברש קדשים, שנמצא ממעט מזמן אכילתם, ושמא ייאלץ לשרוף את הבשר ותבלין התרומה עמו.

והוא הדין ללקיחת תרומה בדמי שביעית; הואיל וזמן אכילת שביעית מוגבל עד שתכלה לחיה מן השדה, לדברי חכמים אין לוקחים (כדתני תנא קמיה דרב) ולרבי שמעון מותר. וכן הדין לענין בישול ירק של שביעית בשמן של תרומה. [ואם כבר נתערב השמן בירק; לדעת רב יוסף אף לחכמים מותר לבשל שהרי אין לו תקנה אחרת, שאם יסחוט השמן מדי, נמצא מפסיד פירות שביעית, ואם יסחוט מעט, סוף סוף יש בירק תערובת שמן תרומה. ולדעת רבינא יש לו תקנה בסחיטה].

ואולם כמות מועטת מותר לבשל ולאכול מיד ואין חוששים שמא ישהה ויבוא לידי פסול (ירושלמי שביעית ח,ז; רמב"ם שמיטה ה,ד).

הוכיחו בגמרא שרבי שמעון שמתיר – מתיר אף לכתחילה. ולכן מותר לדבריו ליקח תרומה בכספי מעשר שני, הגם שמגביל בכך את אכילתה, לאכלה בין החומות וכד' (רש"י). וכן מגביל את אכילת המעשר, שלא ייאכל אלא לכהנים (תוס'). וחכמים אוסרים.

[בתחילה אמר רבה (ר' רבא) שרבי שמעון לא נחלק אלא כשכבר נתערב אבל לא לכתחילה, מלבד בתרומת תבלין דרבנן שמתיר לכתחילה, או לצורך תיקוני גברא כגון לטהרת המצורע. אולם משמע שלבסוף הסכים רבה שר"ש מתיר בכל אופן].

א. הלכה כחכמים (ירושלמי שביעית ח,ז; רמב"ם פסח"מ ו; נזירות י,ז ובראב"ד; שמיטה ויובל ה,ד; מעשר שני ז,יא).

ב. מבואר מתירוץ אחד בתוס' שמותר להשביח ולתקן את התרומה, גם באופן שממעט באכילה על ידי כן, כגון לחמצה סמוך לפסח, הגם שייתכן שייאלץ לבערה.

ג. נחלקו אחרונים אודות מיעוט בתחילת זמן האכילה, כגון הקרבת קרבנות הנאכלים בזמן התענית, או שוחט ספק פסח שלמים ולא יתברר מהו כי אם לערב, שבכך ממעט מזמן אכילת השלמים עד הלילה (ע' שער המלך קרבן פסח ג,ט; חכם צבי קנא; צ"ח פסחים פח; בנין שלמה נז).

דפים עו – עז

ק"ט. ספק מצורע-מוחלט – כיצד סדר הבאת קרבנותיו בטהרתו?

ספק מצורע מוחלט; לדברי רבי שמעון, מביא אשמו ולוג שמן עמו, והמקריב מתנה ואומר: אם הוא מצורע – הריזה אשמו, ואם לאו – יהא זה קרבן שלמי נדבה. ונאכל כחומרות שניהם (– שחיטה בצפון; קבלת דם ביד ובכלי (עתוס'); מתן בהונות; סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוך; ליום ולילה). ולוג השמן – מקדישו לנדבה, באם אינו מצורע [ואף על פי שסובר רבי שמעון אין מתנדבים שמן, כאן מתנדב כדי לתקן האדם ולהתירו בקדשים]. וקומץ ממנו תחילה ומקטיר את הקומץ, כדין המתנדב שמן שהוא כמנחה. והכמות שנחסרה בקמיצה – משלימה, שהרי לוג של מצורע שחסר – פסול. ומזה מן השמן שבע פעמים

לפני ה', וכן נותן מהשמן על הבהונות ועל ראש המצורע (עתוס' ד"ה לוג). וכשמזה מתנה ואומר שאם אינו מצורע – הרי הם כמים בעלמא, וכדעת רבי אליעזר שאפשר להתנות כן, (שאל"כ הלא כל דבר שניתן ממנו לאישים – הרי הוא בכל תקטירו, והואה זו כהקטרה. ערש"י).

והתוס' פרשו שכשמקטיר הקומץ מתנה ואומר שאם הוא מצורע – העלאתו אינה לשם ריח ניחוח אלא לשם עצים [ואליבא דרע"ק (במנחות נח) שאסור מדין תורה להקטיר לוג שמן של מצורע משום ששמו קרבן] אבל משום ההואה – אין צורך בתנאי לדעתם, שאינה בכלל 'לא תקטירו' (ע"ע בקרן אורה).

ופודה (בעזרה) אותה תוספת שמן שהוסיף, (כי לא נתקדשה קדושת הגוף, באם אינו מצורע – שכך היתה דעתו מתחילה, ואין כלי שרת מקדשין אלא לדעת. רש"י). ושאר השמן נאכל כדין שיירי מנחה וכדין לוג שמן של מצורע.

חכמים חולקים על רבי שמעון וסוברים שאינו מביא אשם ומתנה בשלמים, שאין מביאים קדשים לבית הפסול והרי זה ממעט מזמן אכילת השלמים (גדה ע:).

אין אפשרות לספק-מצורע להביא אשם תלוי – שאין אשם תלוי בא אלא איל (= בן שנתיים), ואילו אשם מצורע כבש בן שנתו הוא.

הלכה כחכמים, שאין מביאים אשם בהתנאה. יש אומרים להלכה שאין האשם מעכב הלכך נטהר ללא הבאת אשם (ערמב"ם נזירות י, ח; תוס' ורא"ש נזיר נה:)

ויש אומרים שמעכב הלכך אין לו תקנה לאכול בקדשים (עראב"ד שם ובלחם משנה). והמאירי (בנזיר ס) כתב שמביא אשם ומתנה, שאעפ"י שאין הלכה כרבי שמעון, בשעת הדחק מותר.

דף עז

קכ. מה דין התערובות דלהלן:

- א. אברי חטאת שנתערבו באברי עולה.
- ב. אברי בעלי מומים באברי תמימים.
- ג. אברי רובע ונרבע בכשרים.

א. אברי חטאת שנתערבו באברי עולה; לתנא דמתניתין, רבי אליעזר אומר: יעלו על המזבח, ואברי החטאת עולים לשם עצים. וחכמים אומרים: תעובר צורתן (כלומר, ייפסלו בלינה) ויצאו לבית השריפה.

לרבי יהודה, בין לרבי אליעזר ובין לחכמים יעלו לשם עצים.

א. הלכה כחכמים אליבא דמתניתין (רמב"ם פסוה"מ ז,ה. והתוס' כתבו שכמה סוגיות נוקטות בסתמא כרבי אליעזר).

ב. מדין תורה חתיכות החטאת בטלות, רק מדרבנן אינן בטלות משום 'דבר חשוב' (ראשונים).

ב. אברי בע"מ בתמימין; לתנא דמתניתין, רבי אליעזר אומר: תעובר צורתם ויצאו לבית השריפה, מלבד אם קרב אחד מהן – ייקרבו כולם, שתולים שהאיסור כבר קרב. וכן אם קרב ראש אחד, יקרבו הראשים כולם, וכיו"ב. ויקריב השאר שנים ושנים ולא אחד אחד (רבי אלעזר, כפרש"י). ולחכמים, אפילו קרבו כולם חוץ מאחד – יצא לבית השריפה.

לר' יהודה, לר"א יעלו על המזבח (מום בס – למעט ע"י תערובת), ולחכמים תעובר צורתן ויצאו לבית

השריפה. [ואין זה דומה לאברי חטאת שנתערבו בעולה שקרבים לדעת רבי יהודה – שאברי בעלי מום מאוסים].

התוס' צדדו שלדעת תנא דמתניתין מדאורייתא הכל קרב ורק מדרבנן אסרו, הלכך אם עלו למזבח לא ירדו. ולדעת תנא דברייתא אף מדאורייתא אינם קרבים.

ג. נתערבו אברי רובע ונרבע בכשרים – לדברי הכל לא יקרבו אלא תעובר צורתן ויצאו לבית השריפה. (ולר"א נראה שאם עלה אחד ייקרבו השאר, כנ"ל (וע' קין אורה).

אברי טריפה או בהמה טמאה, אסורים בהקטרה 'לשם עצים' לדברי הכל, שמאוסרים הם יותר מרובע ונרבע, שהרי אף להדיוט הם אסורים (עפ"י משכנות יעקב יו"ד טו).

קכא. מה נדרש בסוגיא מן הכתובים דלהלן?

א. קרבן ראשית תקריבו אתם לה' ואל המזבח לא יעלו לריח ניחח.
ב. כי משחתם בהם מום בס.

א. אתם – לחכמים, ממעט את כל הנכלל והנדרש בפסוק זה, לומר: רק השאור והדבש נאסרו להעלותם לשם ריח והותרו לשם עצים, אבל שיריים אינם בכלל ההתר להעלותם לשם עצים. וכן אין השירים בכלל הריבוי לאסור כבש כמזבח, כלהלן. ולר' אליעזר, אין ממעטים את השיריים אלא מריבוי כבש כמזבח, אבל לא את ההתר להעלותם לשם עצים (שסברא היא, אם שאור ודבש מותרים, כ"ש שיריים. עפ"י תוס'). ואל המזבח – לרבות הכבש שהוא כמזבח (לאזהרת העלאת שאור ודבש).

לריח ניחוח – אי אתה מעלה (שאור ודבש), אבל אתה מעלה לשם עצים. [ולר' אליעזר, הוא הדין לאברי חטאת ושאר שיריים, שאינם בכל תקטירו אם העלים לשם עצים, כנ"ל].

ב. מום בס – חכמים דרשו: מום בס הוא דלא ירצו, הא עבר מומם – ירצו (ואין אומרים כיון שנדחה שוב אינו נראה). ולר"א אליבא דרבי יהודה לומדים דרשה נוספת מום בהם, שאברי בעלי מומין שנתערבו באברים תמימים – יעלו (בם – בפני עצמם משמע, רק אז לא ירצו, אבל ע"י תערובת ירצו).

קכב. א. האם מותר להקטיר שאור ודבש ושירים על כבש המזבח?

ב. האם מותר להקטיר שאור ודבש ושירים לשם 'עצים'?

א. הקטרת שאור ודבש על הכבש אסורה כדין ראש המזבח. ואילו הקטרת שירים על הכבש – אין חייבים עליה [כרבי אלעזר (במנחות נז:), אבל לרבי יוחנן חייבים עליה מהתורה].

ב. הקטרת שאור ודבש לשם עצים מותרת מן התורה. הקטרת שירים – לחכמים אסור ולר' אליעזר מותר (כגון בתערובת או לצורך 'תקוני גברא').

ואפשר שגם חכמים מודים בדברים שאינם ברי הקרבה כלל, כגון חולין או פסולין – שכשר להעלותם לשם עצים (עפ"י תוס' ד"ה בדם, ולהלן עט: ד"ה במאי).